

horen, zoals Nederland en Vlaanderen, kunnen in deze optiek gezamenlijk optreden met betrekking tot beleidsaspecten die hen binnen de EU als taalgroep samenbrengen, terwijl discussies over het al dan niet vormen van eenzelfde cultuur of staatsverband hun relevantie verliezen. Een nadeel van dit integratiemodel is dat het voorbijgaat aan de realiteit van grote EU-lidstaten, die zelf niet als één enkele cultuurregio beschouwd kunnen worden en die op hun grondgebied geen cultuurregio's in de bovenbedoelde zin erkennen. In tegenstelling tot het negatieve nationalisme waarmee de regionale thesis na de ontwikkelingen in Joegoslavië vaak wordt gelijkgesteld, verenigt dit integratiemodel de eisen van respect voor de culturele eigenheid en het streven naar structuren waarin deze eigenheid op een redelijke wijze tot haar recht kan komen, met de inschakeling van deze structuren in dialoog- en delegatieverbanden, overeenkomstig het federalistische principe. Het feit dat dit integratiemodel op de maat gesneden is van de Vlaamse situatie en van deze van gelijkaardige regio's zal er wellicht toe leiden dat het afgewezen zal worden door bepaalde grote lidstaten. Deze zullen zich binnen de communautaire besluitvormingsorganen, waar zij vooralsnog een meerderheid van stemmen kunnen vormen, afzetten tegen een 'helvetisering' van de EU. Een uitbreiding van de EU met kleinere lid-

staten zal daarentegen de coalitiemogelijkheden voor het bekomen van een stemmenmeerderheid in de EU-ministerraad, bijvoorbeeld tegen een directorium van grote lidstaten in, kunnen vergroten.

Binnen de V.B. betwijfelt de **Vlaamse Volksbeweging** de efficiëntie van het integratiemodel van het Europa van de regio's omdat de Europese ontvoogding van Vlaanderen daarin afhankelijk gemaakt wordt van het tempo van de hervormingen van de bestaande structuren in andere plurinationale EU-lidstaten. Zij wijst ook de formule af van het lidmaatschap van Vlaanderen van de Belgische delegatie in de EU-ministerraad. Die werd mogelijk gemaakt door de herziening van artikel 203 (ex-artikel 146) van het EG-verdrag en door de bijzondere wet van 5 mei 1993 betreffende de internationale betrekkingen van de Gemeenschappen en Gewesten. Het hieruit voortvloeiende samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de federale staat en de deelstaten bepaalt dat de Gemeenschappen of Gewesten naar gelang van hun exclusieve of gemengde bevoegdheid alleen of samen met de federale overheid België vertegenwoordigen in de Raad van de EU. Omdat het Belgische standpunt door overleg bepaald wordt, waardoor het Vlaamse standpunt afhankelijk blijft van Waalse overeenstemming, opteerde het **Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen** in een tienpuntenpro-

Het TAK en de VVB voeren actie. Voor hen moet een onafhankelijk Vlaanderen volwaardig lid worden van de EU. Het streven van de V.B. om het Vlaamse volk rechtstreeks te laten deelnemen aan de politieke besluitvorming in het meest relevante politieke kader, zal zich meer en meer richten op de EU, die op verschillende bevoegdheidsdomeinen in de plaats treedt van België. (DE STANDAARD/HET NIEUWSBLAD)

gramma uit 1995 voor het volwaardige lidmaatschap van de EU voor Vlaanderen. Niet alle Vlaamse verenigingen onderschreven dit standpunt wegens meningsverschillen over de weg om deze onafhankelijkheidsdoelstelling te bereiken. Daartegenover staat dat er, in overeenstemming met sommige volkenrechtelijke precedënten (de Vrijstaat Beieren in de Weimarrepubliek, Noorwegen in de Zweeds-Noorse Unie, het project van *souveraineté-association* voor Quebec), een formule uitgewerkt kan worden waarin Vlaanderen in de praktijk als zelfstandige entiteit rechtstreeks deelneemt aan het Europese en wereldgebeuren, terwijl België als (con)federale constructie niettemin blijft bestaan. De in de resolutie van het Vlaams Parlement van 5 juni 1996 voorgestelde mogelijkheid om de deelstaten zelf hun stem te laten uitbrengen door middel van splitsing van het Belgisch stemmenantal in de Raad van Ministers van de EU werd evenwel nog niet weerhouden. Op het politieke vlak vertalen bovenvermelde visies zich in het onderscheid tussen: 1. voorstanders van zelfstandigheid voor Vlaanderen dat met behoud van een open en democratisch klimaat overeenkomstig de integraal-federalistische opvatting rechtstreeks aan de Europese integratie deelneemt (**Volksunie**); 2. voorvechters van een Vlaamse onafhankelijkheid die een regime van exclusief nationalisme willen vestigen met een politiek van etnische zuivering ten nadele van vreemdelingen en die dan ook een verdere Europese integratie afwijzen (**Vlaams Blok**); 3. de over de traditionele en groene partijen verspreide federalisten die de bestaande Belgische institutionele toestand wensen te behouden, of confederalisten die de bevoegdheid van de Gemeenschappen en Gewesten willen vergroten maar voor hun deelname aan de EU-besluitvorming een beroep blijven doen op een soortgelijke regeling als deze van het bovengenoemde samenwerkingsakkoord.

Recente economische leer beschouwt het heersende centralistische supranationale Europese model als voorbijgestreefd. Men schuift voor de volgende eeuw een paradigma naar voren waarin een verdiepte economische integratie en een grotere regionale zelfstandigheid – overeenkomstig het uit de managementleer bekende *rightsizing*-proces – samengaan. Terwijl in het klassieke politieke patroon het opbouwen van een convergentie tussen een uniforme cultuur en een politieke eenheid het doel was, zal de EU de dialectiek tussen economische eenheid en culturele verscheidenheid moeten verwezenlijken, als zij wil slagen. De Europese postnationale politieke organisatie zal de Europese traditie van verscheidenheid en evenwicht, integratie en decentralisering moeten volgen, eerder dan een kopie van de federale formule van de Verenigde Staten van Amerika te willen zijn.

De doelstelling van de V.B. en van nationale bewegingen in andere lidstaten is dat Europa niet zelf een natie wordt, maar een historisch nieuwe vorm van politieke eenheid waarin het creatieve en productieve samenspel van verschillende krachten leidt tot een flexibele politieke en economische structuur die is aangepast aan de omstandigheden van de 21ste eeuw. De nationale identiteit mag voor hen niet verdwijnen, maar dient in wederzijds respect te cohabiteren met andere identiteiten. Een Europees integratiepad dat de kleinere culturen zou miskennen of wegdrukken ten voordele van een Europese eenheidscultuur of van de grotere culturen, zou immers de eurosceptis van een meerderheid van de EU-burgers aanscherpen en dus desintegrerend werken en negatieve gevolgen hebben voor de Europese politieke ordening. In plaats van het positief aanwenden van de culturele eigenheid zou men een in zichzelf gekeerd nationalisme bevorderen dat een integratie met anderen afwijst. Het door de democratische stroming binnen de V.B. nagestreefde integratiemodel biedt daarentegen een kader waarin de tweepolige beweging naar meer samenwerking enerzijds en naar meer zelfbeschikking anderzijds kan gebeuren door middel van elkaar aanvullende in plaats van elkaar uitsluitende processen.

DE POSITIE VAN DE REGIO'S BINNEN DE EU

Met uitzondering van het regionaal beleid, dat de economische en sociale samenhang van de EU nastreeft door het verkleinen van de verschillen tussen de ontwikkelingsniveaus van de regio's, was er tot aan de oprichting van het Comité van de Regio's door het verdrag van Maastricht geen sprake van regionale betrokkenheid bij het EU-beleid. Wel zagen sommigen in de vermenigvuldiging van door de Europese Commissie gesteunde regionale economische initiatieven een aanduiding van een objectief bondgenootschap tussen de regio's en de Commissie, dat gericht was op een bevoegdheids-overdracht van de lidstaten naar de infra- en supranationale bestuurslagen. De eerste geïnstitutionaliseerde vertegenwoordiging van regio's op Europees vlak was de in 1959 door de Raad van Europa opgerichte Permanente Conferentie van plaatselijke en regionale besturen van Europa (CPLRE). Doordat de regionale vertegenwoordigers in deze Conferentie meestal ook werden aangeduid door de organisaties van gemeenten, begonnen de Europese regio's zichzelf te organiseren. Eerst op sectorieel vlak (Conferentie van maritieme randgebieden, Comité van de Alpenregio's, werkgemeenschap van Europese grensgebieden enzovoort), daarna gecoördineerd door het BLORE (*Bureau de liaison des organisations régionales européennes*) en ten slotte overkoepeld door de Vergadering van de Regio's van Europa (VRE). Uit deze laatste organisatie heeft zich de Conferentie 'Europa van de Regio's'

ontwikkeld, die de ministers-presidenten van regionale regeringen samenbrengt. In juni 1997 keurde de CPLRE een ontwerp van Europees Handvest van regionaal zelfbestuur goed, dat een conventie van de Raad van Europa zal worden. Ter beïnvloeding van de opstelling van dit Handvest had de VRE een half jaar eerder een Verklaring over het regionalisme in Europa aangenomen.

In januari 1984 organiseerde het Europees Parlement de eerste Conferentie van de Regio's van de EG. Deze pleitte voor rechtstreekse contacten tussen de gemeenschapsinstellingen en de regio's, voor meer regionale autonomie en voor een samenhang van alle beleidstakken in plaats van de toegepaste sectoriële politiek. Een tweede in het vooruitzicht gestelde conferentie werd vervangen door een reeks verslagen van de Commissie Regionaal Beleid en Ruimtelijke Ordening van het Europees Parlement, die uitmondde in een Communautair handvest voor regionalisering. Dit charter gaat onder meer nader in op de rol van de regio's bij de standpuntbepaling van de lidstaten in de EU-organen en bij de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van het gemeenschapsrecht. Pas aan de vooravond van de afronding van de onderhandelingen over het verdrag van Maastricht organiseerde het Europees Parlement van 27 tot 29 november 1991 te Straatsburg de tweede Conferentie met de regio's van de EU. In hun verklaring achtten de regio's van de EU de wijzigingen die door de IGC op regionaal vlak werden voorgesteld, ontoereikend. Zij stelden dat de versterking van de democratische legitimiteit van de EU vanuit een federalistische en regionalistische invalshoek de voorwaarde vormt voor een grotere solidariteit en samenhang tussen alle regio's. Voorts verlangden zij dat de regio's zoals ze in de grondwet van elke lidstaat zijn vastgelegd, als 'regio's' in de zin van de gemeenschapsverdragen worden beschouwd en dat, indien een rechtsorde niet in regio's voorziet, op EU-niveau wordt gezorgd voor een zo passend mogelijke vertegenwoordiging van met de regio's vergelijkbare instanties.

De Duitse Länder hebben reeds vanaf de beginperiode van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) in de Bondsraad, de Conferentie van de Ministers-presidenten en andere samenwerkingsgremia van de Länder hun bezorgdheid geuit over de zogenaamde *Landes-Blindheit* van de gemeenschapsverdragen en voorstellen gedaan om dat te verhelpen. Ingevolge deze voorstellen, die werden overgenomen door de Conferentie *Europa van de Regio's*, diende Duitsland op de IGC ter voorbereiding van het verdrag van Maastricht een voorstel in tot oprichting van een regionaal orgaan binnen de EU. Als reactie daarop bepleitte Spanje een integratie van het regionale orgaan in het reeds bestaande raadgevende Economisch en Sociaal Comité. De terughoudendheid die Spanje op de IGC

inzake regionale vraagstukken aan de dag legde, was ingegeven door de verhoogde autonomie-aanspraken van de historische nationaliteiten Baskenland en Catalonië. Tegen het Spaanse voorstel kon men aanvoeren dat men regio's die over democratisch verkozen instellingen beschikken en die binnen hun (exclusieve) bevoegdheidssfeer gemeenschapsrecht in intern recht kunnen omzetten, niet kan gelijkschakelen met de in het Economisch en Sociaal Comité vertegenwoordigde sociale partners. Dat het een andere categorie betreft, viel ook af te leiden uit de conclusies van de Europese Raad van Rome van 27-28 oktober 1990, volgens dewelke de eis van de democratische legitimiteit versterkt zal worden door op passende wijze rekening te houden met de speciale belangen van de regio's. De Commissie bleef pleiten voor een consultatief orgaan dat onder haar auspiciën zou worden opgericht, zoals de adviesraad van de regionale en plaatselijke rechtsgemeenschappen die zij in 1988 had ingesteld.

Het nieuwe artikel 263 (ex-artikel 198A) van het EG-verdrag richtte uiteindelijk een zelfstandig Comité van de Regio's van raadgevende aard op. Het bestaat uit vertegenwoordigers van de regionale en lokale lichamen. Wel werd voorzien in een gemeenschappelijke logistieke organisatie met het Economisch en Sociaal Comité, die inmiddels door het verdrag van Amsterdam werd opgeheven. De leden van het Comité en een gelijk aantal plaatsvervangers worden op voorstel van de respectieve lidstaten met eenparigheid van stemmen voor vier jaar door de Raad van de EU benoemd. Van de 222 leden van het Comité van de Regio's kreeg België er 12 toegewezen. De ministers-presidenten van Vlaanderen, Wallonië en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest kwamen op 5 juli 1993 overeen dat de Nederlandstalige afvaardiging uit 7 leden bestaat, van wie één lid aangewezen door het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, terwijl de Franstalige afvaardiging 5 leden telt, van wie 2 aangewezen door de Franstalige Gemeenschap, 2 door het Waalse Gewest en 1 door het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Door het exclusief aanduiden van leden van de **Vlaamse Regering** en van het **Vlaamse Parlement** tot leden van het Comité van de Regio's sprak de Vlaamse overheid haar voorkeur uit voor een regionalistische ontwikkeling van dit nieuwe hulporgaan van de EU.

Artikel 265 (ex-artikel 198C) van het EG-verdrag voorziet in vijf raadplegingsmodaliteiten. De raadpleging van het Comité van de Regio's door de Raad of de Commissie wordt voorzien in sommige bevoegdheidstoewijzende artikels van het EG-verdrag met betrekking tot onderwijs, cultuur, volksgezondheid, transeuropese netwerken, leefmilieu, vervoer, sociale zaken, werkgelegenheid, de structuurfondsen en de oprichting van het Cohesiefonds. Daarnaast is er de facultatieve raadpleging in

WALLONIE REGION D'EUROPE

Ook in Wallonië leeft de wens zich te profileren als een autonome Europese regio (Stichtingscongres Wallonië Region d'Europe Charleroi, 1987). Tot de oprichting van het Comité van de Regio's door het verdrag van Maastricht was er geen sprake van regionale betrokkenheid bij het EU-beleid. Daarnaast werd ook de regionale vertegenwoordiging in de Ministerraad van de EU mogelijk gemaakt. België paste reeds zijn wetgeving aan dit nieuwe gegeven aan. (DE STANDAARD/HET NIEUWSBLAD: E. PEUSTJENS)

alle andere gevallen waarn de Raad of de Commissie zulks wenselijk acht. Tevens dient het Comité van de Regio's, wanneer het Economisch en Sociaal Comité geraadpleegd wordt overeenkomstig artikel 262 (ex-artikel 198) van het EG-verdrag, door de Raad of de Commissie van dat verzoek om advies in kennis te worden gesteld. Als het Comité van de Regio's daarbij van mening is dat er specifieke regionale belangen op het spel staan, kan het hieromtrent advies uitbrengen. Voorts kan het Comité van de Regio's in de gevallen waarin het zulks dienstig acht, op eigen initiatief een advies uitbrengen. Ten slotte voerde het verdrag van Amsterdam de facultatieve raadpleging door het Europees Parlement in.

De specifieke Belgische situatie – deelgebieden met bevoegdheden die neven- en niet ondergeschikt zijn aan deze van de federale overheid – leidt ertoe dat België samen met Duitsland inzake de regionale belangenbehartiging in de EU blijk geeft van een verschillende benadering dan de meeste andere lidstaten. Dit heeft tot gevolg dat het Unieverdrag terzake voor de Belgische deelstaten niet steeds bevredigend is. De derde Conferentie van het Europa van de Regio's, die op 24 en 25 oktober 1990 te

Trente plaatsvond, stelde dat het Comité van de Regio's naar gelang van de voortgang van de Europese integratie omgevormd dient te worden tot een 'Vergadering van de Regio's' met ruimere bevoegdheden. Anderen spreken – in het kader van een tweezijdige federalistische visie op Europa met als hoofdcomponenten de EU en de regio's – van het Comité van de Regio's als een voorafschaduwing van een Tweede Kamer naast het Europees Parlement. Aangezien de lidstaten functieverlies waren, mag geredelijk worden aangenomen dat de eerstvolgende verdragsherziening naar aanleiding van de uitbreiding van de EU, niet hierin zal resulteren.

Zelfs het instellen van onderscheiden regionale en lokale vertegenwoordigingen op het vlak van de EU zal op de weerstand van sommige lidstaten stuiten. Die vrezen de ontwikkeling van een te sterke regionale dynamiek, niettegenstaande het precedent van de Raad van Europa, die in 1994 de Permanente Conferentie omvormde tot het Congres van plaatselijke en regionale besturen van Europa, bestaande uit een Kamer van de plaatselijke overheden en een Kamer van de regio's. Wellicht zal de verdragsherziening leiden tot een uitbreiding van het verplichte

raadplegingsveld van het Comité van de Regio's en tot een codificatie van zijn betrekkingen met het Europees Parlement. Ook zou, bij het uitblijven van een individuele procestoegang voor de regio's tot het hof van justitie van de EG, op de Intergouvernementele Conferentie de toekenning aan het Comité van de Regio's naar voren kunnen worden gebracht van het recht op beroep tot nietigverklaring van communautaire wetgeving wegens schending van het subsidiariteitsbeginsel en wegens niet-eerbiediging van het beginsel van de culturele verscheidenheid. Het Comité van de Regio's heeft dit reeds bepleit in een resolutie over het subsidiariteitsbeginsel, waarin tevens gevraagd wordt om in artikel 3 B van het EG-verdrag naast de lidstaten ook uitdrukkelijk de regionale en lokale overheden te vermelden. Dit kadert in de discussie over een duidelijker bevoegdheidsafbakening tussen de EU en haar lidstaten en regio's die naar aanleiding van toekomstige verdragsherzieningen gevoerd zal worden.

Ondertussen zal het Comité van de Regio's zich moeten trachten waar te maken als het nieuwe orgaan dat, dankzij zijn *grass-roots* samenstelling, bijzonder geschikt is om de kloof tussen de EU en de burger te helpen dichten. Het al dan niet kunnen verzoenen van de 'regionalistische' en 'communalistische' beleidsvisies zal bepalend zijn voor de richting die het Comité van de Regio's in zijn beginperiode zal uitgaan. Om een daadwerkelijke invloed op het communautaire wetgevingsproces te krijgen zal het Comité van de Regio's in de eerstvolgende jaren tevens een efficiënte samenwerking met het Europees Parlement moeten uitbouwen. Het meest probate middel voor de regionale belangenbehartiging blijft vooralsnog de door het herziene artikel 203 van het EG-verdrag mogelijk gemaakte vertegenwoordiging van de regio's in de Ministerraad van de EU. De toepassing van deze formule hangt evenwel af van het interne recht van elke lidstaat. De Belgische wetgeving inzake de internationale betrekkingen van de Gemeenschappen en de Gewesten, die ook voorziet in de raadpleging van de deelstaatsparlementen inzake hen aanbelangende EU-wetgevingsvoorstellen en in hun instemming met wijzigingen van de EU-verdragen, kan hierbij een voorbeeldfunctie vervullen.

LITERATUUR: M. Hechter, *Internal colonialism. The Celtic fringe in British national development 1536-1966*, 1975; – A. Roosens, *De Vlaamse kwestie. Pamflet over een onbegrepen probleem*, 1981; – G. Pierret, *Vivre l'Europe autrement*, 1984; – J. Peeters, *De cultuur van het simplisme. Over de identiteit van mens, land en volk. Een cultuurpolitiek essay*, 1991; – G. Tastenhoye, *Vlaams Brabant in de wurggreep van Europa*, 1991; – F. Ingelaere, *Grondlijnen van de Europese politieke, economische en monetaire Unie. Een verkenning van het Europese Unieverdrag*, 1992; – M. Grammens, *Essay over de toekomst van België*, 1992; – D. Wolton, *La dernière utopie. Naissance de l'Europe démocratique*, 1993; – L. Bekemans (ed.), *Cultuur: Bouwsteen voor Europa 2002*, 1994; – Benelux (ed.), *Benelux in de kijker. 50 jaar samenwerking*, 1994; – S.W. Couwenberg, *Nationaliteit en nationalisme*, 1994; – D. De-

lamaide, *The New Superregions of Europe*, 1994; – C. Harvie, *The Rise of Regional Europe*, 1994; – J. Jambon en P. de Roover, *Vlaanderen, staat in Europa*, 1994; – H. Wuyts, E. Baeten en C. Kesteloot, *Vlaanderen in Europa. Problemen bij de integratie van een regio*, 1995; – A. van Staden (ed.), *De nationale staat onhoudbaar maar onmisbaar? Het perspectief van Europese integratie en mondialisering*, 1996.

FRANK INGELAERE